

Janusz Korczak

*Cum iubesti
un copil*

*Dreptul copilului
la respect*

Copilul în familie

1

CUM, CÂND, CÂT – DE CE?

Presimt multe întrebări care vor aștepta răspunsuri, multe îndoieli care-și vor căuta lămurirea.

Și răspund: Nu știu.

Ori de câte ori, lăsând această carte din mână, începi să torci firul propriilor tale gânduri, cartea își va fi îndeplinit scopul. Dacă, răsfoind la repezeală filele ei, vei căuta indicații și rețete și vei fi dezamăgit că sunt prea puține, să știi că acele puține sfaturi și indicații pe care le găsești au ajuns în textul cărții nu pentru c-ar fi scăpat atenției autorului, ci în ciuda voinței lui.

Nu știu și nici n-am cum să știu în ce fel niște părinți pe care eu nu-i cunosc pot educa, în condiții pe care eu nu le cunosc, un copil pe care eu nu-l cunosc – subliniez: *pot* educa, nu spun: *doresc* să educe, nici: *ar trebui* să educe.

„Nu știu“ – în știință, aceasta e nebuloasa originară a devenirii, a apariției unor alte idei, tot mai apropiate de adevăr.

„Nu știu“ – pentru o minte neinițiată în modul științific de gândire, nu e decât un vid chinuitor.

Vreau să învăț să-nțeleg și să iubesc acest „nu știu“ creator, minunat, plin de viață și de uimitoare surprize, al cunoașterii contemporane în ceea ce privește copilul.

Aș vrea să se înțeleagă că nici o carte și nici un medic nu pot înlocui propria gândire plină de afecțiune, propria capacitate de observare atentă.

Adeseori, întâlnim persoane care consideră că maternitatea înobilează femeia, că femeia numai ca mamă se maturizează spiritual. Da, maternitatea dictează cu litere de foc obligativitatea rezolvării unor probleme care implică toate domeniile vieții exterioare și interioare; numai că aceste probleme pot trece neobservate, sau pot fi amânate, din lașitate, pentru un viitor cât mai îndepărtat, sau pot provoca un sentiment de revoltă că soluționarea lor nu poate fi cumpărată cu bani.

A-i cere cuiva să ofere niște idei definitive este ca și cum, femeie fiind, i-ai propune unei alte femei să nască un copil care să fie al tău. Există gânduri și idei care trebuie să se nască din propria ta durere și acestea sunt cele mai prețioase. Ele vor hotărî dacă, mamă fiind, îl vei alăpta la sân sau cu lapte de vacă, dacă-l vei crește de pe poziție de om sau de femelă, dacă-l vei îndruma sau îl vei târi, legat cu sfoara constrângerii, sau dacă, atâta timp cât e mic, nu vei face altceva decât să te joci cu el, găsind în mângâierile lui o compensație pentru mângâierile prea rare sau brutale ale soțului; iar mai târziu, când va mai crește, îi vei da frâu liber sau ți-l vei subjugă.

2

ZICI MEREU: „COPILUL MEU“.

Când, dacă nu în perioada sarcinii, sunt cel mai îndreptățite aceste cuvinte? Inima copilului, mică doar cât un sâmbure de piersică, bate ca un ecou al pulsului inimii tale. Respirația ta îi oferă și lui oxigenul de care are nevoie. Un sânge comun circulă și în el, și în tine și nici o picătură roșie de sânge nu știe încă dacă va rămâne a ta ori a lui sau va fi vărsată și va muri ca tribut cerut de marea taină

a conceperii și a nașterii. Codrul de pâine pe care îl mes-
teci este pentru el materialul de construcție din care-și va
construi picioarele cu care va alerga, pielea care-l va înveli,
ochii cu care va privi, creierul în care va înmuguri gândi-
rea, mâinile pe care le va întinde spre tine, zâmbetul cu
care va striga: „Mamă“.

Împreună veți trăi momentul decisiv; împreună veți
îndura o suferință comună.

Ceasul va bate porunca: Gata.

Și, în același timp, el va spune: „Vreau să-mi trăiesc
propria viață“; iar tu-i vei răspunde: „Trăiește-ți de-acum
propria viață“. Cu opinteli extreme ale tuturor mărunta-
ielor îl vei expulza, fără să te gândești la durerea lui; din
răspuțeri și cu fermitate el se va smulge din trupul tău, fără
să se gândească la durerea ta.

Brutal act.

Câtuși de puțin; și tu, și copilul executați o sută de mii
de vibrații insesizabile, subtile, miraculos de abile, pentru
ca, luându-și partea lui de viață, totuși să nu ia mai mult
decât i se cuvine de drept din ceea ce este universal, veșnic.

Copilul meu.

Nu, nici chiar în cursul lunilor de sarcină, nici în
momentul nașterii, copilul nu e al tău.

3

COPILUL PE CARE L-AI NĂSCUT CÂNTĂREȘTE ZECE FUNȚI*.

Există în el opt funți de apă, o mână de carbon, calciu,
azot, sulf, fosfor, potasiu, fier. Ai născut opt funți de apă
și doi de cenușă. Fiecare picătură din acest copil *al tău* a
fost aburul norilor, un cristal din fulgul de zăpadă, a fost

* Sau *pfund*, unitate de măsură pentru greutate din spațiul germanic și
anglo-saxon (germ. *Pfund*; engl. *pound*), egală cu 453 de grame; deci,
copilul cântărește circa 4,5 kg. (*N. trad.*)

ceață, rouă, izvor, mâl în canalul comunal. Fiecare atom de carbon sau de azot a fost legat cu milioane de legături.

Tu n-ai făcut decât să iei ceea ce a existat deja... Pământul suspendat în infinit.

Soarele, cel mai apropiat părtaș, la 50 de milioane de mile.* Diametrul mărunțului nostru Pământ nu măsoară decât 3.000 de mile** de foc și o scoarță sleită, subțire de doar 10 mile.

Pe această scoarță subțire, care închide în sine atâta foc, printre oceane, este aruncată o mână de uscat.

Pe uscat, printre copaci și arbuști, printre insecte și păsări și animale, furnică oamenii.

Printre milioanele de oameni, ai mai născut încă unul; ce?

Un firicel neînsemnat, un grăunte de praf – nimic.

Și este atât de firav, încât îl poate ucide o simplă bacterie care, mărită de o mie de ori, abia dacă devine un punctuleț vizibil pentru ochiul nostru...

Dar acest *nimic* este frate în carne și oase cu valurile mării, cu viforul, cu fulgerul, cu Soarele, cu Calea Lactee. Acest firicel de praf este frate cu spicul de grâu, cu firul de iarbă, cu stejarul, cu palmierul – cu orice pui de pasăre, de leu, cu orice mânz ori cățel.

Există în el ceva ce simte, caută, suferă, dorește, se bucură, iubește, are încredere, urăște, crede, se îndoiește, îmbrățișează și respinge.

Acest fir de praf va cuprinde cu mintea lui totul: stele și oceane, munți și prăpăstii. Și care poate fi conținutul sufletului, dacă nu universul, unic și desmărginit?

* Circa 80,5 milioane km. De fapt, distanța dintre Pământ și Soare e de circa 149,6 milioane km. (*N. trad.*)

** Circa 4.800 km. De fapt, diametrul Pământului e de 12.756 km. (*N. trad.*)

Iată care e contradicția din ființa umană, apărută din tină, dar în care Dumnezeu și-a găsit sălaș.

4

ZICI: „COPILUL MEU“.

Nu, acesta e copilul în comun al mamei și al tatălui, al bunicilor și al străbunicilor.

Eul îndepărtat al cuiva, eul care a dormit în șirul înaintașilor săi, acel glas din mormântul putrezit, uitat de cine-știe-când, vorbește deodată prin acest copil.

Acum trei sute de ani, în timp de pace sau de război, cineva s-a făcut stăpânul altcuiva în caleidoscopul raselor care se amestecau, al popoarelor, al claselor – de bunăvoie sau prin violență, într-un moment de spaimă sau de dragoste amețitoare – cineva a trădat sau a sedus, cine poate ști cine sau când, dar Dumnezeu a scris totul în cartea destinului, iar antropologul își propune să ghicească despre ce e vorba din forma capului și din culoarea părului.

Uneori, copilul sensibil fabulează, spunând că el, probabil, este un copil găsit, adoptat în casa părinților săi. Se mai întâmplă și așa: ca părinții lui să fi murit prematur.

Copilul este un pergament scris până în cel mai mic colțișor cu mici hieroglife, dintre care nu poți descifra decât puține, pe cele mai multe le poți elimina sau șterge, scriind peste ele și umplând astfel spațiul cu propriul tău conținut.

Cumplită lege. Ba nu, frumoasă lege. În fiecare copil al tău, ea instituie prima verigă dintr-un lanț nemuritor de generații. Caută, adormită în acest copil străin al tău, propria ta părticică. Poate o găsești, poate reușești s-o dezvolți.

Copilul și nemărginirea. Copilul și veșnicia.

Copilul – un firicel de praf în univers. Copilul – o clipă în timp.

5

ZICI: „AR TREBUI CA EL SĂ... VREAU CA EL SĂ...”

Și cauți modelul a ceea ce va trebui să fie el, cauți viața pe care o dorești pentru el.

Ce contează că-n jur totul este mediocritate și platitudine?

Ce contează că-n jur totu-i cenușiu?

Lumea se agită, aleargă, își face de lucru – griji meschine, aspirații mărunte, scopuri orizontale...

Speranțe înșelate, regrete care macină, dor nesfârșit... Nedreptatea-i stăpână.

Indiferența rece te face sloi de gheață, ipocrizia îți taie răsuflarea.

Tot ce are colți și gheare atacă și persecută, tot ce-i discret se ascunde, făcându-se mic.

Și nu numai că suferă, dar își face reproșuri de unul singur...

Ce va ajunge, oare?

Un luptător sau doar un muncitor, un conducător sau doar un soldat de rând? Și va fi, oare, fericit?

Unde e fericirea? Ce este fericirea? Cunoști drumul spre ea?

Există, oare, cineva care știe drumul?

Oare vei reuși?...

Cum să prevezi, cum să-l protejezi?

Un fluturaș deasupra cascadei înspumate a vieții. Cum să-i dai rezistență, dar fără să-i îngreunezi zborul, cum să-l călești, dar fără să-i istovești aripile?

Așadar, cu propriul tău exemplu, c-un ajutor, c-un sfat, c-o vorbă?

Și dacă le refuză?

După ce face cincisprezece ani, el va privi spre viitor, tu – spre trecut. În tine vor trăi amintiri și tabieturi, în

el – nestatornicie și speranțe îndrăznețe. Tu ai îndoieli, el așteaptă cu încredere; tu ai temeri, el e neînfricat.

Tineretea, chiar dacă nu persiflează, nu exclude, nu disprețuiește, întotdeauna va vrea să schimbe trecutul plin de defecte.

Așa trebuie să fie. Și totuși...

N-are decât să caute, dar să nu rățăcească; n-are decât să se cațere, dar să nu cadă; n-are decât să-și taie un băț din pădure, dar să nu vină cu mâinile însângerate; n-are decât să se ia la trântă, dar cu grijă, cu grijă.

Va zice: „Eu sunt de altă părere. Pân-aici cu protecția.“
Cu alte cuvinte, n-ai încredere?

Cu alte cuvinte, eu, mama ta, nu-ți mai sunt de nici un folos? Dragostea mea ți-e povară?

Copil nesăbuit, care nu știe ce-i viața, copil fără minte, copil nerecunoscător.

6

NERECUNOSCĂTOR.

Oare Pământul îi este recunoscător Soarelui că luminează? Sau copacul îi e recunoscător seminței pentru că din ea a crescut?

Sau privighetoarea îi cântă mamei sale pentru c-a încălzit-o la pieptul ei?

Îi vei da, oare, copilului tău ceea ce ai primit de la părinți sau doar îi vei împrumuta, cu condiția să-ți restitue tot, notând cu sârguință și calculând procentele?

Dragostea să fie, oare, un serviciu pentru care vrei răsplată?

„Cioara-mamă se zbuciumă ca o nebună, se așează, pur și simplu, pe umerii băiatului, prinde cu ciocul bățul acestuia, zboară pe deasupra lui și bate cu ciocul ca un ciocan în trunchiul copacului, rupe crenguțe – și cârâie, scoțând un sunet răgușit, forțat, uscat de disperare. Când băiatul îi aruncă puiul, ea se trânteste la pământ, târându-și aripile,

deschizând ciocul, vrând să cârâie – dar din gâtlejul ei nu mai iese nici un sunet, așa că bate din aripi și țopăie înnebunită, caraghioasă pe lângă picioarele băiatului. Iar când el îi omoară toți puii, zboară în copac, se uită la cui-bul gol și, învârtindu-se-n jurul lui, se gândește la ceva“ (Žeromski).

Dragostea de mamă e o stihie. Oamenii au transformat-o în avantajul lor. Întreaga lume civilizată, inclusiv masele largi, neatinse de cultură, practică infanticidul. Un cuplu de părinți cu doi copii, dar care ar fi putut avea doisprezece, e un cuplu ucigaș a zece copii care nu s-au născut și printre care se afla unul, tocmai acela care era „copilul lor“. Printre cei nenăscuți, l-au ucis poate pe cel mai valoros.

Și atunci, ce-i de făcut?

Trebuie să educăm nu copiii care nu s-au născut, ci pe cei care se vor naște și vor trăi.

Imatură nemulțumire.

Mult timp, n-am vrut să-nțeleg că trebuie, totuși, să existe un calcul și o grijă pentru copiii care se vor naște. În robia ocupației țariste, supus, fără drepturi de cetățean, indiferent, nu-mi dădeam seama că, odată cu copiii, ar trebui să se nască școli, ateliere unde aceștia să găsească de lucru, spitale, condiții civilizate de existență. Astăzi, văd fertilitatea nechibzuită ca pe o nedreptate și ca pe o fără-delege săvârșită din superficialitate. Ne aflăm, poate, în ajunul unor noi reglementări dictate de doctrina eugeniei sau de politica demografică.

7

VA FI, OARE, SĂNĂTOS?

E ciudat cum acest copil deja nu mai este ea însăși. Cu doar puțin timp în urmă, în timpul sarcinii și al vieții

în doi, temerile legate de copil erau o parte din temerile mamei legate de propria-i persoană.

Atât de mult și-a dorit să se termine odată, atât de mult a vrut să trăiască momentul acesta, când copilul este în afara ei. Credea că se va elibera de griji și temeri.

Și-acum?

Ciudat: înainte, copilul îi era mai apropiat, era mai al ei și ea era mai sigură de securitatea lui, îl înțelegea mai bine. Credea că știe, că se va pricepe. Dar, din momentul în care mâini străine – experimentate, salariate, sigure de ele – l-au luat în grija lor, iar ea a fost trecută pe planul doi, se simte neliniștită.

Lumea i-l răpește deja.

Și-n lungie ore de inactivitate impusă, o serie întregă de întrebări se ivesc: ce i-am dat, cu ce l-am înzestrat, cum l-am ferit de rău?

Dacă-i sănătos, atunci de ce plânge?

De ce-i așa slab, de ce nu știe să sugă, de ce nu doarme, de ce doarme prea mult, de ce are căpșorul așa de mare, de ce ține piciorușele îndoite și pumnișorii strânși, de ce are pielea așa de roșie, bubulițe albe pe năsuc, de ce se uită strâmb, de ce sughite, de ce strănută, de ce se îneacă, de ce-i răgușit?

Așa-i normal? Dar dacă mă mint?

Uită-te la el ce mic e, ce neajutorat; nu seamănă cu niciunul dintre cei mici și fără dinți pe care i-a văzut pe stradă, în parc. Oare așa va arăta și el peste vreo trei, patru luni?

Dar dacă ei se-nșeală?

Nu cumva mi-l disprețuiesc?

Mama ascultă cu neîncredere ce-i spune medicul, îl urmărește cu privirea: ar vrea să citească în ochii lui, să ghicească din felul cum dă din umeri, cum ridică din sprâncene, din ridurile lui de pe frunte: oare spune adevărul, nu cumva are ezitări, este, oare, suficient de atent?